

Яна БРУС

*магістриня за ОПП «Політика врядування в місті»
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
(м. Київ, Україна)*

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ІНСТИТУТАМИ ВЛАДИ

Ключові слова: громадянське суспільство, електронна демократія, публічні обговорення, громадські ініціативи, консультаційні платформи, державна влада.

У сучасному демократичному суспільстві ефективна взаємодія між громадянами та інститутами державної влади є запорукою стабільного соціального розвитку, підзвітності влади та якісного публічного управління. Громадянське суспільство — це не лише сукупність організацій і об'єднань, а й активна суспільна сила, здатна впливати на державні рішення, ініціювати соціальні зміни та захищати інтереси різних соціальних груп.

Механізм взаємодії громадянського суспільства з інститутами влади формується на основі демократичних принципів, правового забезпечення участі громадян у процесах управління, а також готовності обох сторін до діалогу й співпраці. Особливу роль у цьому відіграють такі інструменти, як консультації з громадськістю, діяльність громадських рад, електронна демократія, публічні обговорення, громадські ініціативи тощо.

Утвердження ефективних механізмів такої взаємодії є важливим не лише для легітимізації рішень влади, а й для формування довіри між державою та суспільством, особливо в умовах соціальних трансформацій, реформ та зовнішніх викликів. Тому дослідження інституційних та процедурних аспектів цієї взаємодії є особливо актуальними в контексті підвищення якості демократичного управління в Україні.

Питання ефективної взаємодії громадянського суспільства з органами влади, зокрема щодо трансформації механізмів публічного управління, інституційного забезпечення прозорості, запобігання корупції та розвитку інструментів електронної демократії, є предметом активного наукового обговорення, що відображено в низці вітчизняних і закордонних досліджень.

Зокрема, Л. Антонова, Д. Міщенко, І. Бандура, В. Абдуллаєв та О. Долгий [1] аналізують специфіку взаємодії між органами влади та інститутами громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії корупції. Згідно з їхніми висновками, громадський контроль, прозорість управлінських рішень та участь громадян у процесах моніторингу є ключовими чинниками посилення антикорупційної спроможності держави.

Науковці В. Беглиця та ін. [2] наголошують на комунікаційному компоненті державного управління, оскільки ефективна комунікація між владними структурами і суспільством є основою національної безпеки та соціально-економічної стабільності. Концептуальна взаємодія з громадянським суспільством забезпечує передумови до формування довіри та легітимності рішень влади.

Дослідники Л. Івашова та М. Івашов [3] розглядають потенціал інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту посилення участі громадян у публічному управлінні, наголошуючи на ролі цифрових платформ, які розширюють можливості контролю громадськості над діями влади та сприяють прозорості в ухваленні рішень.

Інформаційно-комунікаційні інструменти державного та регіонального рівнів в Україні вивчають Л. Антонова, А. Антонов та Л. Івашова [4], акцентуючи на важливості цифрових платформ, електронних консультацій та інтерактивних форматів зворотного зв'язку для забезпечення ефективного врядування.

Сучасні виклики для громадянського суспільства в Україні глибоко аналізує в монографії І. Марчук [5], визначивши перспективи його інституціонального розвитку, зокрема через удосконалення правової бази, підтримку неурядових організацій, підвищення рівня політичної культури та участі громадян у процесах ухвалення рішень.

Аналіз наведених джерел демонструє, що ефективна взаємодія громадянського суспільства та інститутів влади можлива лише за умови розвитку прозорих комунікацій, використання інформаційно-комунікаційних технологій, підтримки інституційних каналів участі громадян та залучення бізнесу до реалізації публічної політики. Значну увагу науковці приділяють цифровим інструментам, інституціоналізації консультаційних форматів та зміцненню партнерських зв'язків між секторами. Усе це формує підґрунтя для більш відповідального, відкритого і стійкого державного управління.

Механізм взаємодії громадянського суспільства з інститутами влади — це система форм, інструментів, процедур та нормативно-правових засад, що забезпечують участь громадян та їхніх об'єднань у формуванні, реалізації, моніторингу та оцінюванні державної політики.

Цей механізм має такі ключові компоненти:

1. Нормативно-правове забезпечення — правова база встановлює правила участі громадськості в ухваленні рішень.

2. Інституційні форми співпраці між громадянським суспільством та органами влади передбачають низку офіційно визнаних каналів комунікації, які забезпечують участь громадськості у формуванні та реалізації публічної політики. Однією з таких форм є громадські ради при органах влади — це дорадчі органи, які є платформами для вироблення рекомендацій, пропозицій та оцінювання політики, що реалізується тими чи іншими інституціями. Їхня діяльність спрямована на посилення прозорості та врахування громадської думки в процесі ухвалення рішень. Іншою важливою формою є консультаційні платформи, що функціонують як у традиційних форматах (круглі столи, громадські слухання), так і в цифровому середовищі (електронні петиції, онлайн-опитування, інтерактивні платформи). Такі інструменти дають можливість залучати широке коло громадян до обговорення актуальних суспільно значущих питань, підвищуючи рівень участі та зворотного зв'язку. Крім того, значну роль відіграють інститути омбудсмена та інших уповноважених осіб: ці суб'єкти виконують функцію посередників між громадянами та державою, реагуючи на скарги, запити і порушення прав, тим самим зміцнюючи довіру до інститутів влади і правову захищеність населення.

3. Процедурні інструменти впливу громадянського суспільства на діяльність органів влади відіграють важливу роль у забезпеченні відкритості та підзвітності публічного управління. Одним із таких інструментів є публічні консультації, які дають змогу органам влади збирати та враховувати думку громадськості перед ухваленням рішень, що мають суспільне значення. Це сприяє підвищенню легітимності державної політики та зниженню ризику ухвалення неефективних або конфліктогенних рішень. Ще одним важливим механізмом є громадські експертизи, що передбачають незалежний аналіз нормативно-правових актів, програм або рішень органів влади з метою оцінювання їхньої доцільності, ефективності та відповідності публічним інтересам. Вони слугують інструментом громадського контролю та можуть виявляти ризики, які залишилися поза увагою самих розробників політик. Громадські ініціативи та електронні петиції дають змогу громадянам прямо впливати на порядок денний органів влади, ініціюючи розгляд важливих для суспільства питань. Залежно від законодавства петиції, що набирають достатню кількість підписів, зобов'язують органи влади надати офіційну відповідь чи провести відповідну процедуру розгляду. Участь у бюджетуванні, зокрема через механізм громадського бюджету на місцевому рівні, забезпечує залучення мешканців громад до процесу розподілу бюджетних коштів. Це підвищує ефективність використання ресурсів, зміцнює довіру до місцевої влади та стимулює розвиток громадської ініціативності.

4. Зворотний зв'язок і моніторинг виконання державних програм є ключовими елементами для забезпечення ефективності та підзвітності державних органів. Одним із важливих інструментів у цьому процесі є залучення недержавних організацій (НДО) до моніторингу та оцінювання виконання програм. НДО можуть бути незалежними спостерігачами, надаючи додаткову інформацію про реальний стан справ і пропонуючи рекомендації щодо вдосконалення програм. Оцінювання політики державою та іншими зацікавленими сторонами може також здійснюватися через залучення незалежних експертів і аналітичних центрів. Ці організації можуть проводити об'єктивний аналіз та оцінювання

досягнень цілей політики, її ефективності, а також виявляти можливі недоліки чи проблеми в реалізації. Забезпечення прозорості в державному управлінні є важливим елементом демократичних процесів. Регулярне оприлюднення звітів про виконання програм і політик дає змогу громадськості отримувати актуальну інформацію про діяльність органів влади, що сприяє підвищенню рівня довіри до державних інститутів та забезпечує можливість здійснення громадського контролю.

Отже, механізм взаємодії громадянського суспільства з інститутами влади є важливим інструментом для забезпечення демократичного управління та розвитку країни. Така взаємодія сприяє підвищенню прозорості, відповідальності та підзвітності органів влади перед громадянами. Залучення громадських організацій та незалежних експертів до моніторингу й оцінювання державних політик дає змогу забезпечити об’єктивність та ефективність ухвалених рішень. Важливим елементом цього механізму є зворотний зв’язок між громадянами та владою, що сприяє конструктивному діалогу, поліпшенню управлінських практик і підвищенню рівня довіри до державних інститутів.

Список використаних джерел

1. Antonova L., Mishchenko D., Bandura I., Abdullayev V., Dolhy O. Interaction between public authorities and civil society institutions in the field of preventing and combating corruption. *Interacción y Perspectiva. Revista de Trabajo Socia*. 2022. Vol. 12, no. 1. P. 76–92. URL: <https://www.produccioncientificaluz.org/index.php/interaccion/article/view/38129/42163> (date of access: 05.05.2025).
2. Beglytsia V., Antonova L., Kozlova L., Datsii O., Datsii N. System of concepts communications of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3(38). P. 549–556. URL: <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/237487> (date of access: 05.05.2025).

3. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Особливості використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для запобігання та протидії корупції в системі публічного управління. *Модернізація публічного управління в умовах глобальних змін світового простору : колективна монографія*. Львів–Торунь : Ліга-Прес, 2021. С. 53–80. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-246-6-3>.
4. Антонова Л. В., Антонов А. В., Івашова Л. М. Інформаційно-комунікаційні інструменти забезпечення ефективного врядування в Україні на державному та регіональному рівнях. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1 (36). С. 10–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-1.2>.
5. Марчук І. В. Громадянське суспільство в Україні: сучасні виклики та перспективи розвитку. Київ : НІСД, 2020. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/suspilstvo/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-suchasni-vyglyky-ta-perspektyvy-rozvytku> (дата звернення: 05.05.2025).